

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

**Curriculum under Choice Based Credit &
Grading System**

M.A. I Year

Sanskrit

Semester-I & II

run at college level from the

Academic Year 2015-16 & onwards

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University Aurangabad
Revised Syllabus
Sanskrit – M.A. First Year
(Under the Faculty of Arts)

1. **Year of Implementation** – will be implemented from **June 2011**
2. **Pattern** – The pattern of Examination will be semester system (80 marks semester examination and 20 marks internal evaluation)
3. **The structure:** Implementation of the structure as prescribed by university.
4. **Scheme of Teaching and examination :**

Revised syllabus is designed for the students who want to learn Sanskrit and study or analyze the literature & language.

The internal assessment paper is designed for active participation in understanding language & literature.

M.A. 1st Sem

Sr. No.	Course No.	Papers	Teaching Scheme		Exam Scheme (Marks)		
			Credit allotted	Periods	Sem Exam	Internal	Total
1	SAN 401	संस्कृत भाषा नैपुण्यम्	4	60	80	20	100
2	SAN 402	नाटयशास्त्र	4	60	80	20	100
3	SAN 403	आर्षमहाकाव्य	4	60	80	20	100
4	SAN 404	वैदिक साहित्य	4	60	80	20	100

M.A. First Year (SANSKRIT) Semester – II

Sr. No.	Course No.	Papers	Teaching Scheme		Exam Scheme (Marks)		
			Credit allotted	Periods	Sem Exam	Internal	Total
1	SAN 405	भाषाविज्ञान	4	60	80	20	100
2	SAN 406	व्याकरण	4	60	80	20	100
3	SAN 407	नाटक - उत्तररामचरितम्	4	60	80	20	100
4	SAN 408	विदग्ध महाकाव्ये	4	60	80	20	100

01 Period = 60 Minutes

01 Credit = 15 Period

04 Credit = 60 Periods

60 periods are meant for classroom lectures, field work and internal assessment.

Objectives

To give introduction to ancient language of poetry

To study these books from the view point of poetics

To study the reasons behind the eminence of these books.

Sanskrit literature is value-based Sanskrit literature incorporates the ideals of moral social, cultural, religious, values, deeds, and Principles. To study how the culture, social order, political order, religion and value system is reflected in these books.

To expound the impact of these books on Indian culture

To understand the advanced and scientific structure of Sanskrit grammar

To study the development of Sanskrit grammar.

To introduce the Sanskrit literature as based on values of ethics and morality and capable of providing right grooming.

To study the usefulness of Sanskrit language in modern times.

To introduce the scientific and logical thought in Sanskrit language and to study it with that perspective.

(Handwritten signature)

- To give an introduction of modern linguistics
- To impart knowledge of comparative linguistic methodology
- To expound the importance of Sanskrit in the study of comparative linguistics.
- To impart knowledge on modern Sanskrit literature
- To expound the nature and characteristics of modern Sanskrit literature
- To provide a critique of modern Sanskrit literature.
- To make the learner acquire basic knowledge of Sanskrit Grammar and appropriate vocabulary for using it along with the knowledge of Sanskrit Literature the emphasis shall be on written and spoken expression as well as to develop the elementary skills of language as listening, reading and writing.

एम.ए. संस्कृत जून २०११ पासून कार्यान्वित

प्रथमसत्र

प्रश्नपत्रिका - १ संस्कृतभाषानैपुण्यम्।

गुण १००

San ४०१

१.	शब्दरूपे आणि धातुरुपे यांचा परिचय, त्याआधारे वाक्यरचना	(३०)
२.	संख्या आणि संख्यावाचक शब्द	(१०)
३.	विशेषण - विशेष्य संबंध	(१०)
४.	दशलकार	
५.	संवाद लेखन तथा भाषण	
६.	श्रुत लेखन	

उद्दिष्टे - १. संस्कृत भाषेच्या श्रवण, भाषण, वाचन, लेखन या कौशल्यांचा विकास करणे
२. भाषा कौशल्य विकासासाठी आवश्यक आणि आधारभूत असलेल्या व्याकरणाचा परिचय व प्रायोगिक ज्ञान देणे.

संदर्भ ग्रंथ -

१. संस्कृत शब्द - धातु रूपावली - श्री. नाटेकर, नवनीत प्रकाशन, मुंबई
२. अनुवाद चन्द्रिका- श्री नौटियाल, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी
३. संस्कृत सम्भाषण सोपान - संस्कृतभारती, दिल्ली
४. विभक्तीवल्ली - संस्कृतभारती, दिल्ली
५. संस्कृत व्यवहार साहस्री - संस्कृतभारती, दिल्ली
६. अभ्यासदर्शिनी - संस्कृतभारती, दिल्ली
७. प्रथमा दीक्षा - राष्ट्रीय संस्कृतसंस्थान, दिल्ली
८. द्वितीया दीक्षा - राष्ट्रीय संस्कृतसंस्थान, दिल्ली
९. प्रौढरचनानुवाद कौमुदी - डॉ. कपिलदेव द्विवेदी
१०. संस्कृतरचना- डॉ. आपटे
११. Sanskrit Grammar - M.R.Kale

प्रश्नपत्रिका - दोन	नाट्यशास्त्र	गुण - १००
पेपर कोड - san ४०२		
नाट्यशास्त्र - भरतमुनी		
● दशरूपकविचार - अध्याय- १८		(५०)
● चतुर्विध अभिनय विचार		(५०)
उद्दिष्टेय - १. संस्कृत भाषेतील समृद्ध नाट्य परंपरेचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये	अभ्यासणे.	
२. अभिनय प्रकार व रसानुभव यांचा संबंध विशद करणे.		
संदर्भग्रंथ :		
१. भरतमुनीचे नाट्यशास्त्र - गोदावरी केतकर		
२. नाट्यशास्त्र - चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी		
३. नाट्यसिसदधांत - डॉ. द्विवेदी, चौखाबा प्रकाशन		
४. संस्कृत नाट्यमीमांसा - डॉ. मुसटगावकर		

प्रश्नपत्रिका - ३ आर्षमहाकाव्य गुण १००
पेपर कोड -४०३

- रामायण व महाभारताचा तौलनिक अभ्यास
- १. रामायण व महाभारताचा काळ, कर्ता, स्वरूप, लेखनशैली २०
- २. रामायण व महाभारताचे उपजीव्यत्व २०
- ३. भारतीय संस्कृती व रामायण, महाभारत २०
- ४. रामायण, महाभारतात प्रतिबिंबित झालेली संस्कृत - सामाजिक व्यवस्था, कुटुंब व्यवस्था, शिक्षणपध्दती, स्त्री शिक्षण, राजकीय स्थिती, आर्थिक स्थिती, धर्माचे स्वरूप, कला, चतुर्विध पुरुषार्थ विचार ४०

उद्दिष्टेय:

१. प्राचीन संस्कृत काव्यभाषेचा परिचय करून देणे.
२. साहित्य शास्त्रीय दृष्ट्या या ग्रंथाचे महत्त्व अभ्यासणे.
३. या ग्रंथाच्या प्रसिध्दीची कारणे अभ्यासणे .
जसे - तत्कालीन संस्कृती, समाज व्यवस्था, राजकीय व्यवस्था, धर्म मूल्यविचार यांचे प्रतिबिंब या ग्रंथांत कसे दिसून येते ते अभ्यासणे.
४. या ग्रंथांचा भारतीय संस्कृतीवरील प्रभाव विशद करणे

संदर्भग्रंथ:

१. वाल्मीकिरामायण - मूल संहिता
२. महाभारत - मूल संहिता
३. Great Epics of india - R.W. Hopkins, Motilal Banarsidas, New Delhi
४. Epic Mythology इ Ibid
५. इतिहास पुराण का अनुशीलन, रमाशंकर भट्टाचार्य, वाराणसी -१९६३
६. संस्कृत साहित्य का इतिहास - बलदेव - उपाध्याय
७. संस्कृत साहित्याचा सोपपत्तिक इतिहास - डॉ. करंबेळकर
८. महाभारताचा उपसंहार
९. संस्कृत साहित्याचा इतिहास -डॉ. सिन्धू डांगे

प्रश्नपत्रिका - ४

वैदिक साहित्य

गुण - १००

पेपर कोड - san ४०४

ऋग्वेदसूक्ते -

१. रुद्रसूक्त - २.३३
२. आप्री सूक्त - १.१४२
३. हिरण्यगर्भसूक्त - १०.१२१
४. उषस् सूक्त - ३.६१
५. संज्ञान सूक्त

अथर्ववेद - पृथ्वीसूक्त - १२-१.१.१०

- उद्दिष्टेय -
१. वैदिक काव्यभाषेचा परिचय करून देणे
 २. वैदिक साहित्याचे समीक्षण करणे
 ३. वैदिक साहित्यातील मूल्ये अभ्यासणे

संदर्भग्रन्थ :

१. ऋक्सूक्तवै जयन्ती - एस.डी वेलणकर मो. दि. पराडकर, वैदिक संशोधन प्रकाशन, टिळक विद्यापीठ नगर पुणे -३०
२. New Vedic Selection ३ Macdonald, Chowkhamba publication, Varanasi
३. ऋक्सूक्तसंग्रह - हरिदत्तशास्त्री, प्रकाशक साहित्य भण्डारसुभाष बाजार, मेरठ
४. अथर्ववेद - सार्वदेशिक आर्यप्रतिनिधी सभा प्रकाशन
५. वैदिक देवतांचे अभिनव दर्शन- डॉ.रा.ना. दांडेकर
६. हिंदू धर्माचा इतिहास आणि आशय- डॉ.रा.ना. दांडेकर
७. ऋग्वेदादी भाष्य भूमिका - स्वामी दयानंद, आर्यसमाज मंदिर

द्वितीय सत्र
प्रश्नपत्रिका -५ भाषाविज्ञान गुण -१००

पेपर कोड- san ४०५

१. भाषेची परिभाषा	१०
२. भाषाविज्ञान परिभाषा	
३. आधुनिक भाषाविज्ञानाच्या अभ्यास पध्दती	१०
४. भाषा उत्पत्तीचे सिध्दांत	१०
५. भाषा विज्ञानाचा इतर शास्त्रांची संबंध	१०
६. भाषेचे वर्गीकरण	१०
७. भारोपीय भाषा परिवार	१०
८. ध्वनिविज्ञान	१०
९. अर्थविज्ञान	१०
१०. शब्दविज्ञान	१०
११. वाक्यविज्ञान	१०

उद्दिष्टे : १. आधुनिक भाषा विज्ञानाचे ओळख करून देणे

२. तौलनिक भाषा विज्ञानाच्या अध्ययनातील संस्कृतचे महत्त्व समजून घेणे.

संदर्भग्रन्थ :

१. संस्कृत भाषाविज्ञान - राजकिशोरसिंग , विनोद पुस्तकालय, आग्रा
२. भाषा और विज्ञान - डॉ. नारेश मिश्र, निर्मल प्रकाशन दिल्ली
३. भाषा आणि भाषाशास्त्र - श्री न. गजेंद्रगडकर
४. वाग्निज्ञान - श्री सीताराम चतुर्वेदी
५. भाषाविज्ञान की रूपरेखा - गोपालदत्त जोशी, भारतीय विद्या प्रकाशन, दिल्ली
६. तौलनिक भाषाविज्ञान - डॉ. पी.डी. गुणे, मोतीलाल बनारसीदास प्रकाशन, दिल्ली

प्रश्नपत्रिका ६ व्याकरण गुण - १००
पेपर कोड - san ४०६

१. वरदराजविरचित लघुसिध्दांत कौमुदी - समास प्रकरणम् ६०
२. पतंजलीकृत महाभाष्य- पस्पशान्हिकम् ४०

उद्दिष्ट्ये:

१. संस्कृत भाषेच्या व्याकरणाची प्रगत व शास्त्रीय पध्दती समजून घेणे.
२. संस्कृत व्याकरणाचा विकास अभ्यासणे.
३. संस्कृत व्याकरणातील त्रिमुनी व्याकरण परंपरा अभ्यासणे.
४. या व्याकरण ग्रंथांचा संस्कृत साहित्य भाषेवरील प्रभाव समजून घेणे.

संदर्भग्रंथ -

१. लघुसिध्दान्त कौमुदी - डॉ भावे
२. लघुसिध्दान्त कौमुदी - डॉ नीला सोमलवार कौमुदी, प्रकाशन यवतमाळ
३. लघुसिध्दान्त कौमुदी - श्री म.दा. साठे
४. पातज्जल महाभाष्य - पस्पशान्हिकम्- चौखम्बा प्रकाशन

प्रश्नपत्रिका - ७ नाटक - उत्तररामचरितम् गुण - १००
पेपर कोड - san ४०७

भवभूतिविरचित उत्तररामचरितम् - संपूर्ण - (१ते७ अंक)

उद्दिष्ट्ये :

१. संस्कृत वाङ्मय हे मूल्यप्रधान वाङ्मय आहे. नैतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक मुल्ये, आचारांचे -तत्वांचे आदर्श या वाङ्मयात आहेत, या मूल्यविचारांच्या दृष्टीने अध्ययन करणे
२. प्राचीन व विकसित अशा संस्कृत नाट्यपरंपरेतील एक महत्वपूर्ण नाटक म्हणून या नाटकाचे अध्ययन करणे

संदर्भग्रंथ :

१. भवभूती - डॉ. व्दि.व्दि. मिराशी
२. भवभूती और अनका उत्तररामचरितम् - परिमल प्रकाशन, दिल्ली.
३. उत्तररामचरितम् -सार- श्रीमती विमल देशपांडे, प्राप्ती स्थान : संस्कृत साहित्य रत्नाकर पुणे
४. उत्तररामचरितम्- महाकवि भवभूती प्रणीतम् इ श्री कपीलदेवी गिरी , चौखम्बा ,प्रकाशन
५. Uttaramcharitam- Dr. R.D. Karmarkar, Motilal Banarasidas, Publication.
६. Uttaramcharitam- Dr. P.V. Kane
७. Uttaramcharitam- Dr. M.P. Unni

प्रश्नपत्रिका -८ विदग्ध महाकाव्ये	गुण १००	
पेपर कोड - san ४०८	नैषधीय चरितम् - सर्ग १	६०
बुध्द चरितम् - सर्ग १,२		४०

उद्दिष्टये :

१. संस्कृत विदग्ध महाकाव्याच्या परंपरेची ओळख.
२. पद्य म्हणून असलेले भाषेचे वेगळेपण जसे सहजता कल्पनाप्राचुर्य, वर्णनात्मकता, समासप्राचुर्य, कलात्मकता अध्ययन करणे.

संदर्भग्रंथ

१. संस्कृत महाकाव्य की परम्परा इ श्री मुसळगावकर, चौखम्बा प्रकाशन
२. नैषधीय चरितम् श्री . शेषराज रेग्मी, चौखम्बा
३. नैषधीय चरितम् - निर्णयसागर, मंबई
४. नैषधीय चरितम् इ श्री हर्ष - डेक्कन कॉलेज पुणे १९४६
५. नैषधीय चरितम् - श्री देवर्षी - चौखम्बा
६. नलोपाख्यानम् (महाभारत वनपर्व) - श्री. कासिनाथ द्विवेदि कृत इ चौखम्बा
७. संस्कृत काव्याचे पंचप्राण - डॉ. के. ना वाटवे .
८. बुध्दचरितम् अश्वघोष इ सर्ग १,२ चौखम्बा प्रकाशन